

B O G A N M E L D E L S E R

PALLE SCHELDE ANDERSEN, PETER GULDAGER, ARNE SCHMELLING, JOHN VIBE-PEDERSEN OG HANS EGEDE ZEUTHEN: *Projections of supply and demand for agricultural products in Denmark (1970-1980)*. Skrifter fra Aarhus Universitets Økonomiske Institut, nr. 21. Aarhus: Akademisk boghandel, 1969. 324 pp. Pris: Kr. 29,50.

Det analysearbejde vedrørende udviklingstendenserne for de kommende 10 års udbuds- og efterspørgselsforhold for landbrugsvarer i Danmark, som en økonomigruppe i Århus har udført, er et led i en serie af tilsvarende projekter som det amerikanske landbrugsministerium har finansieret. Bortset fra de bånd med hensyn til rammen for projektet (fx. er alene forholdene på det danske marked analyseret), som dets karakter af at være led i et større fællesprojekt naturligt giver, har de fem forfattere imidlertid stået frit overfor valg af metoder; det fremlagte arbejde betegner da også en betydelig selvstændig forskningsindsats både med hensyn til de benyttede metoder og de områder, der tages op til behandling.

For tiåret 1970-1980 har man beregnet særskilte skøn for forbruget af landbrugsprodukter på det danske marked og skøn for den samlede danske landbrugsproduktion opdelt på de vigtigste produkter; dette giver en naturlig opdeling i to hovedafsnit. For både forbrugets og produktionens vedkommende gælder det desuden, at man i særskilte kapitler giver en udførlig – og arbejdskrævende – analyse af de aktuelle forhold. De herved fundne sammenhænge benyttes da ved de efterfølgende projektioner af udviklingen.

Ved analysen af den hidtidige udvikling i fødevarerforbruget har man benyttet såvel tværsnitsundersøgelser (forbrugsundersøgelsesmateriale for 1963 og 1965) som tidsseriestatistikker (for perioden 1953-65). Igennem analysen af dette materiale har

man fundet skøn over pris- og indkomstelasticiteterne for 40 fødevarergrupper. Forfatterne har afprøvet forskellige relationer for prisernes og indkomstens forbrugseffekt og udvælger på grundlag af ganske omfattende beregninger de pæneste. Således forsynet med et sæt af indkomst- og priselasticiteter foretages fremskrivninger af totalbefolkningen og af den aktivt erhvervsudøvende del heraf. Bl.a. på grundlag heraf foretages skøn over udviklingen i samlet indkomst og forbrug og de tilsvarende per capita størrelser. Endelig foretages et særskilt overslag over den forventede prisudvikling, og man kan herefter beregne skøn over den forventede forbrugsudvikling. Disse skøn er naturligvis hverken værre eller bedre end de forudsætninger, hvorpå de er baseret, men forfatterne fortjener anerkendelse for det betydelige analysearbejde, hvormed prognoseforudsætningerne er bygget op, og for den åbenhed hvormed forudsætningernes indhold – og dermed mangler – er lagt frem i rapporten.

Med hensyn til analysen af udviklingen på produktionssiden må forudsætningerne vedrørende eksportmulighederne selvsagt blive helt afgørende for udfaldet af analysen. Eftersom det har ligget i hele undersøgelsens oplæg, at man *ikke* skulle foretage studier af den forventede udvikling på dansk landbrugs eksportmarkeder, har man måttet bygge på mere vilkårlige eksportmulighedsforudsætninger. Hovedindholdet af de således valgte forudsætninger er, at eksportmulighederne ikke vil forbedres væsentligt. Dette bygger på den antagelse – som forfatterne nok i mellemtiden har fortrudt – at Danmark holder sig uden for EEC. For så vidt angår kobestand og dermed produktionen af mejeriprodukter diskuteres denne fællesmarkedsforudsætning nærmere, og forfatterne hævder, at ved eventuel tilslutning til EEC vil der være rimelig udsigt til, at denne produktionsgren netop vil kunne yde fuld forrentning også af det faste anlæg i stalde m.v., hvorfor

B O G A N M E L D E L S E R

PALLE SCHELDE ANDERSEN, PETER GULDAGER, ARNE SCHMELLING, JOHN VIBE-PEDERSEN OG HANS EGEDE ZEUTHEN: *Projections of supply and demand for agricultural products in Denmark (1970-1980)*. Skrifter fra Aarhus Universitets Økonomiske Institut, nr. 21. Aarhus: Akademisk boghandel, 1969. 324 pp. Pris: Kr. 29,50.

Det analysearbejde vedrørende udviklingstendenserne for de kommende 10 års udbuds- og efterspørgselsforhold for landbrugsvarer i Danmark, som en økonomigruppe i Århus har udført, er et led i en serie af tilsvarende projekter som det amerikanske landbrugsministerium har finansieret. Bortset fra de bånd med hensyn til rammen for projektet (fx. er alene forholdene på det danske marked analyseret), som dets karakter af at være led i et større fællesprojekt naturligt giver, har de fem forfattere imidlertid stået frit overfor valg af metoder; det fremlagte arbejde betegner da også en betydelig selvstændig forskningsindsats både med hensyn til de benyttede metoder og de områder, der tages op til behandling.

For tiåret 1970-1980 har man beregnet særskilte skøn for forbruget af landbrugsprodukter på det danske marked og skøn for den samlede danske landbrugsproduktion opdelt på de vigtigste produkter; dette giver en naturlig opdeling i to hovedafsnit. For både forbrugets og produktionens vedkommende gælder det desuden, at man i særskilte kapitler giver en udførlig – og arbejdskrævende – analyse af de aktuelle forhold. De herved fundne sammenhænge benyttes da ved de efterfølgende projektioner af udviklingen.

Ved analysen af den hidtidige udvikling i fødevarerforbruget har man benyttet såvel tværsnitsundersøgelser (forbrugsundersøgelsesmateriale for 1963 og 1965) som tidsseriestatistikker (for perioden 1953-65). Igennem analysen af dette materiale har

man fundet skøn over pris- og indkomstelasticiteterne for 40 fødevarergrupper. Forfatterne har afprøvet forskellige relationer for prisernes og indkomstens forbrugseffekt og udvælger på grundlag af ganske omfattende beregninger de pæneste. Således forsynet med et sæt af indkomst- og priselasticiteter foretages fremskrivninger af totalbefolkningen og af den aktivt erhvervsudøvende del heraf. Bl.a. på grundlag heraf foretages skøn over udviklingen i samlet indkomst og forbrug og de tilsvarende per capita størrelser. Endelig foretages et særskilt overslag over den forventede prisudvikling, og man kan herefter beregne skøn over den forventede forbrugsudvikling. Disse skøn er naturligvis hverken værre eller bedre end de forudsætninger, hvorpå de er baseret, men forfatterne fortjener anerkendelse for det betydelige analysearbejde, hvormed prognoseforudsætningerne er bygget op, og for den åbenhed hvormed forudsætningernes indhold – og dermed mangler – er lagt frem i rapporten.

Med hensyn til analysen af udviklingen på produktionssiden må forudsætningerne vedrørende eksportmulighederne selvsagt blive helt afgørende for udfaldet af analysen. Eftersom det har ligget i hele undersøgelsens oplæg, at man *ikke* skulle foretage studier af den forventede udvikling på dansk landbrugs eksportmarkeder, har man måttet bygge på mere vilkårlige eksportmulighedsforudsætninger. Hovedindholdet af de således valgte forudsætninger er, at eksportmulighederne ikke vil forbedres væsentligt. Dette bygger på den antagelse – som forfatterne nok i mellemtiden har fortrudt – at Danmark holder sig uden for EEC. For så vidt angår kobestand og dermed produktionen af mejeriprodukter diskuteres denne fællesmarkedsforudsætning nærmere, og forfatterne hævder, at ved eventuel tilslutning til EEC vil der være rimelig udsigt til, at denne produktionsgren netop vil kunne yde fuld forrentning også af det faste anlæg i stalde m.v., hvorfor

der i denne situation ville være mulighed for en købestand på 1.8 mill. stk. i 1980 mod ellers knap 1 mill. Denne forøgelse i produktionen af mejeriprodukter ville selvsagt også fastholde en større arbejdsstyrke i landbruget end under rapportens hovedforudsætning om fortsat vigende produktion, en forskel i arbejdsstyrkebehov, der anslås til ca. 30.000 personer (jf. side 199-200). Med denne hovedforudsætning – fortsat stagnation i eksportmulighederne – bliver produktionsfremskrivningen betinget af de indenlandske afsætningsmuligheder og herunder af den forventede udvikling i landbrugsstøtten. Da hovedlinierne i den nuværende støttepolitik forudsættes uændret, vil spillerummet for produktionens udviklingstendenser i væsentlig grad blive bestemt af udviklingen i hjemmemarkedets afsætning, der netop som foran omtalt er hovedemnet for rapportens 1. del.

Resultaterne af de således gennemførte prognoseberegninger viser ganske slående ændringer i forhold til den nuværende situation. Med undtagelse af bacon vil Danmarks rolle som storekøber af animalske fødevarer være udspillet; i stedet vil hjemmemarkedet være vokset meget stærkt i betydning (og dermed betydningen af pristøtteordningerne) således at vi nærmer os de nuværende svenske tilstande. Samtidig vil vi oparbejde et betydeligt eksportoverskud af vegetabiliske produkter, først og fremmest byg. Som foran nævnt er væsentlige dele af denne konklusion betinget af den valgte forudsætning om, at Danmark ikke bliver medlem af EEC. De steder, hvor forfatterne nærmere diskuterer forløbet af afsætnings- og produktionsforholdene under den alternative – og vel i dag mere realistiske – forudsætning, at Danmark indtræder som fuldt medlem i begyndelsen af 70'erne, når man frem til resultater, der viser en væsentlig større eksport og dermed produktion, især indenfor mejerisektoren. Det ville naturligvis have været interessant i den aktuelle diskussion, om denne alternative situation havde været analyseret i flere detaljer. Det meget omfattende analysearbejde, der er lagt i prognosen under rap-

portens hovedforudsætning, ville i vidt omfang kunne indgå som materiale i en sådan alternativ analyse. Det er nærværende anmelders vurdering, at forfatterne i de skitser til en alternativ analyse, der som nævnt allerede er foretaget, overvurderer konsekvenserne af medlemskab i EEC, men mon ikke mange læsere vil være interesseret i en tillægsrapport, hvor forfatterne tog dette analysearbejde op?

Erling Jørgensen*

* Kontorchef i Danmarks Statistik.

G. RASCH'S lærebog i teoretisk statistik af ULF CHRISTIANSEN og JON STENE: 2 bd. København: Teknisk forlag, 1968-69. 220 + 325 pp. Pris: Kr. 63,60 + 55,15.

JON STENE: *Formelsamling med rettelserblade til G. Rasch's lærebog i teoretisk statistik*. København: Københavns Universitets Fond til Tilvejebringelse af Læremidler, 1969. 33 pp. Pris: Kr. 3,60.

Syftet med denna lärobok är enligt prof Rasch's företal att ge de statistiska metoder som behövs för att lösa de problem som möter inom samhällsvetenskaperna. Samtidigt sägs att den existerande lärobokslitteraturen i statistik är inadekvat för just samhällsvetenskapernas behov. En närmare förklaring ges i efterskriften av författarna, där det sägs att man lagt särskild vikt vid formaliseringen av försökssituationen med hänsyn till val av modell och kontroll av den uppställda modellen. Det påpekas att val av modell, själva formaliseringen, är av största betydelse, när detta väl är avklarat kan en statistiker av facket ta vid. Det förefaller sålunda som om avsikten med läroboken skulle vara någö annorlunda mot den gängse typen av läroböcker i statistik.

Dispositionen av själva materialet följer emellertid, med vissa utslutningar, helt eller nästan helt konventionella läroböcker. Efter några inledande synpunkter på den empiriska bakgrunden för sannolikhetslära ges en tämligen omständlig formell härledning av sannolikhetslärans grunder. Där-